

КАЗАНСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ
ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АБАЙ

**«TURKIY XALQLARNING MA'NAVIY
INTEGRATSIYASI: TILI, ADABIYOTI,
MADANIYATI»
MAVZUSIDAGI II XALQARO
ILMIY-NAZARIY KONFERENSIYA**

TOSHKENT - 2025

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

**«TURKIY XALQLARNING MA'NAVIY
INTEGRATSIYASI: TILI, ADABIYOTI,
MADANIYATI»**

**MAVZUSIDAGI II XALQARO ILMIY-NAZARIY
KONFERENSIYA MATERIALLARI**

TOSHKENT - 2025

Mazkur ilmiy maqolalar to'plamida «Turkiy xalqlarning ma'naviy integratsiyasi: tili, adabiyoti, madaniyati» II Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Maqolalarda turkiy tillarning rivoji va o'zaro o'xshashliklarini, umumiy adabiy merosimizni ilmiy asosda chuqur o'rganish; madaniy aloqalarni zamonaviy texnologiyalar orqali kengaytirish; tarjima va adabiy almashinuv orqali xalqaro miqyosda muloqotni kuchaytirish; raqamli platformalar orqali integratsiyani amalga oshirishga oid fikrlar yoritib berilgan. To'plamdan dunyo bo'yicha taniqli turkiyshunos olimlar, metodistlar, o'qituvchilar hamda ToshDO'TAU iqtidorli talabalarining maqolalari ham o'rin olgan.

To'plam til va adabiyot ta'limi bilan shug'ullanuvchi professor-o'qituvchilar, shu sohaning tadqiqotchilari, magistrant va talabalarga mo'ljallangan.

Taqrizchilar:

G.Asilova – *pedagogika fanlari doktori (DSc), professor.*

G.Norimova – *filologiya fanlari nomzodi, dotsent.*

Tahrir hay'ati:

S.Muhamedova, S.Qambarova, O.Turaqulova,
Y.Shirnova, M.Yo'ldosheva.

Mazkur to'plam matni Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti Kengashining 2025-yil 2-iyundagi 10-sonli majlisida muhokama qilinib, nashrga tavsiya qilingan.

Izoh: Maqolalarning ilmiy saviyasi uchun mualliflar o'zlari mas'uldirlar.

TURKIY XALQLAR ADABIYOTI VA XALQ OG'ZAKI IJODI MASALALARI**Abdullayeva N.M.**

*Toshkent Davlat O'zbek tili va Adabiyoti Universiteti,
O'zga tilli guruhlarda o'zbek tili yo'nalishi 4-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Mazkur bo'limda turkiy xalqlar adabiyotining umumiy tavsifi, uning shakllanishi va rivojlanish jarayonlari haqida so'z boradi. Adabiyotning asosiy manbalari, jumladan, xalq og'zaki ijodi va yozma adabiyotning o'zaro ta'siri tahlil qilinadi, xalq og'zaki ijodining turli janrlari, masalan; dostonlar, ertaklar, maqollar, xalq qo'shiqlari va ularning turkiy xalqlarning madaniyatidagi o'rni muhokama qilinadi. Xalq og'zaki ijodining tarixiy rivojlanishi va uning yozma adabiyotga ta'siri, turkiy xalqlar adabiyotining qadimiy davrlari, jumladan, miloddan avvalgi VII asrlardan tosh bitiklargacha bo'lgan davr, Urxun-Enasoy yodgorliklari davri va boshqa muhim davrlar haqida so'z boradi. Bu Turkiy xalqlar adabiyoti va xalq og'zaki ijodi: tarixiy rivojlanish, janrlar va madaniy ahamiyati, davrlarning adabiyotga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: *Turkiy xalqlar, tarixiy rivojlanish, runik yozuvlar, tosh bitiklari, dialektlar, shevalar, Ahmad Yassaviy, Maxtumluli, realistik va modernistik hikoyalar.*

Аннотация: В этом разделе рассматривается общая характеристика литературы тюркских народов, процессы ее формирования и развития. Анализируются основные источники литературы, в том числе взаимовлияние устной народной литературы и письменной литературы. Обсуждаются различные жанры устной народной литературы, такие как эпические поэмы, сказки, пословицы и народные песни, а также их место в культуре тюркских народов. Рассматривается историческое развитие устной народной литературы и ее влияние на письменную литературу, а также древние периоды литературы тюркских народов, включая эпоху с VII в. до н.э. до надписей памятников Орхона и Енисея. Также рассматриваются другие важные периоды. Анализируется историческое развитие, жанры и культурное значение литературы тюркских народов и устной народной литературы, а также вклад этих периодов в литературу.

Ключевые слова: тюркские народы, историческое развитие, рунические письмена, каменные надписи, диалекты, наречия, Ахмад Яссави, Махтумкули, реалистические и модернистские рассказы.

Annotation: This section discusses the general description of Turkic peoples' literature, its formation, and development processes. The main sources of literature, including the mutual influence of oral folk literature and written literature, are analyzed. The various genres of folk oral literature, such as epic poems, fairy tales, proverbs, and folk songs, as well as their place in the culture of Turkic peoples, are discussed. The historical development of folk oral literature and its influence on written literature, as well as the ancient periods of Turkic peoples' literature, including the era from the 7th century BC to the inscriptions of the Orkhon-Yenisey monuments, are examined. Other important periods are also addressed. The historical development, genres, and cultural significance of Turkic peoples' literature and folk oral literature, as well as the contribution of these periods to literature, are analyzed.

Keywords: *Turkic peoples, historical development, runic scripts, stone inscriptions, dialects, vernaculars, Ahmad Yassavi, Mahtumkuli, realistic and modernist short stories.*

✓ Turkiy xalqlar adabiyotining umumiy xarakteristikasi

Turkiy xalqlar adabiyoti boy va rang-barang tarixga ega bo'lib, uning rivojlanishida ko'plab ijtimoiy, madaniy, diniy va siyosiy omillar ta'sir

ko'rsatgan. Tarix davomida turkiy xalqlar o'z adabiyotlarini yaratish jarayonida o'ziga xos uslublar va janrlarni shakllantirgan. Bu adabiyotlar o'zining tili, shakli, mazmuni va qadriyatlarini bilan ajralib turadi. Quyida turkiy xalqlar adabiyotining umumiy xarakteristikasini tahlil qilamiz.

✓ **Turkiy xalqlar adabiyotining tarixi va rivojlanish bosqichlari**

Turkiy xalqlar adabiyoti tarixiy rivojlanish jarayonida bir necha bosqichlardan o'tgan. Har bir bosqich o'zining o'ziga xos xususiyatlariga ega bo'lib, adabiyotning shakllanishida muhim rol o'ynagan.

✓ Qadimiy davr (miloddan avvalgi VII-VI asrlar): Turkiy xalqlar adabiyotining dastlabki yodgorliklari runik yozuvlari va tosh bitiklari orqali saqlangan. Bu davrda turkiy xalqlarning adabiy asarlari ko'proq og'zaki shaklda bo'lib, xalqning kundalik hayotini, urf-odatlarini va qadriyatlarini ifodalagan.

✓ Islomning tarqalishi (VIII-XI asrlar): Islomning turkiy xalqlarga kirib kelishi, arab yozuvining qabul qilinishi, va tasavvuf ta'limotining kuchayishi adabiyotda katta o'zgarishlarga olib keldi. Bu davrda yozilgan asarlar, asosan, diniy va tasavvufiy mavzularda bo'lib, adabiyotning shakllanishida muhim rol o'ynadi. Xususan, Ahmad Yassaviy, Mahmud Koshg'ariy, Alisher Navoiy kabi shoirlar o'z ijodlari orqali bu davrni yuksaltirishgan.

- Mumtoz adabiyot davri (XII-XVI asrlar): Bu davrda turkiy xalqlar adabiyotida mumtoz adabiyot shakllari rivojlandi. G'azal, qasida, ruboiy, masnaviy kabi janrlar o'zining gullangan davriga chiqdi. Fuzuliy, Navoiy kabi shoirlar bu davrda klassik adabiyotning eng yuqori cho'qqilariga erishdilar.

- Zamonaviy adabiyot davri (XIX asr - hozirgi kungacha): XIX asrdan boshlab, adabiyotda realistik, modernistik va postmodernistik yo'nalishlar rivojlana boshladi. Yangi adabiy shakllar va janrlar, jumladan, roman, hikoya va drama keng tarqaldi. Orxan Pamuk, Elif Shafak va Mahir Uyun kabi zamonaviy yozuvchilar turkiy adabiyotini yangi shakllarga olib chiqdilar.

Turkiy xalqlar adabiyotida til o'zining an'anaviy va madaniy xususiyatlarini saqlab qolgan holda, vaqt o'tishi bilan rivojlanib kelgan. Turkiy xalqlarning ko'p tilli va etnik xilma-xilligi bu adabiyotning shakllanishiga ta'sir qilgan.

✓ Turkiy tilining xilma-xilligi: Turkiy xalqlar o'z adabiyotlarida turli dialektlar, shevalar va boshqa tildagi elementlarni qo'llaganlar. Masalan, O'zbek, Qozog'iston, Qirg'iziston, Turkiya, Turkmaniston va boshqa turkiy xalqlar adabiyotlarida o'ziga xos tildan foydalanish mavjud. Har bir hudud o'zining tilini va adabiy an'analari bilan ajralib turadi.

✓ Diniy va falsafiy ta'sir: Islom dini va tasavvuf falsafasi turkiy xalqlar adabiyotiga katta ta'sir ko'rsatdi. Tasavvuf va diniy adabiyot ko'plab turkiy xalqlarning ijodiga yuksak ruhiy va ma'naviy ta'sir ko'rsatgan. Ahmad Yassaviy va Maxtumluli kabi shoirlarning asarlari tasavvufiy g'oyalar bilan boyitilgan bo'lib, turkiy xalqlarning ruhiy qadriyatlarini ifodalaydi.

✓ Og'zaki va yozma adabiyot: Turkiy xalqlar adabiyoti o'zining og'zaki adabiyot va yozma adabiyot o'rtasidagi o'zaro aloqasini saqlab kelgan. Dostonlar, xalq ertaklari, maqollar, afsonalar va qo'shiqlar xalqning madaniy

merosini aks ettiruvchi muhim shakllar bo'lgan. Shu bilan birga, yozma adabiyotda dastlabki yozuvlar runik yozuvlari va arab yozuvi orqali ko'rsatilgan.

Turkiy xalqlar adabiyotining janrlari

Turkiy xalqlar adabiyoti ko'plab janrlarga ega bo'lib, har bir janr o'zining o'ziga xos xususiyatlariga ega. Asosiy janrlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Doston: Xalqning tarixiy, epik va qahramonlik hikoyalarini ifodalovchi janr.

- She'riyat: G'azal, qasida, ruboiy, masnaviy kabi she'riyat janrlari turkiy xalqlarda keng tarqalgan. Bu janrlar, ko'pincha, sevgi, go'zallik, ma'naviy izlanishlar, adolat, falsafiy g'oyalar va ijtimoiy masalalarni yoritadi.

- Hikoya va roman: XIX asrning oxirlaridan boshlab, turkiy xalqlarda realistik va modernistik hikoyalar, romanlar va dramatik asarlar shakllandi. Orxan Pamuk, Elif Shafak, Mahir Uyun kabi zamonaviy yozuvchilar ushbu janrlarda o'zining badiiy ijodini yaratdilar.

- Felyeton va maqola: Siyosiy va ijtimoiy masalalarni yorituvchi janrlar, ayniqsa, XX asrda va zamonaviy adabiyotda keng tarqaldi.

- Turkiy xalqlar adabiyotining ijtimoiy va madaniy ahamiyati

Turkiy xalqlar adabiyoti nafaqat badiiy ijod sifatida, balki jamiyatni anglash va tushunish, madaniyatni rivojlantirish vositasi sifatida ham ahamiyatli bo'lgan. Uning ijtimoiy va madaniy ahamiyati quyidagicha ko'rinadi:

- Xalqning ijtimoiy ongini shakllantirish: Adabiyot xalqning ijtimoiy, axloqiy va siyosiy ongini shakllantiradi. Turkiy xalqlar adabiyotida ko'plab adabiy asarlar ijtimoiy adolat, tenglik, haq-huquqlar va boshqa muhim qadriyatlarni targ'ib qiladi.

- Milliy kimlikni saqlash va rivojlantirish: Turkiy xalqlar adabiyoti milliy kimlikni ifodalash va saqlashda muhim rol o'ynaydi. Bu adabiyot orqali xalq o'zining tarixiy o'tmishini, urf-odatlarini, madaniyatini va qadriyatlarini davom ettiradi.

- Madaniyatlararo aloqalar: Turkiy xalqlar adabiyoti ko'plab boshqa madaniyatlar bilan o'zaro aloqada bo'lib, o'zining xilma-xilligi va boyligini namoyish etadi. Shuningdek, turkiy xalqlar o'rtasida ham o'zaro madaniy almashinuvlar adabiyotga yangi shakllar olib keldi.

Turkiy xalqlar adabiyoti nafaqat o'ziga xos til va madaniyatni ifodalovchi bir tizim, balki ming yillik tarixga ega bo'lgan bir boy merosdir. Tarix davomida turkiy xalqlar o'z adabiyotlarini yaratish jarayonida ko'plab ta'sirlar va o'zaro almashinuvlarni boshdan kechirdi. Xalq og'zaki ijodi va yozma adabiyot o'rtasidagi aloqalar, o'zaro ta'sirlar bu adabiyotning shakllanishida muhim rol o'ynagan. Bu bo'limda, turkiy xalqlar adabiyotining rivojlanish jarayonlari va uning o'ziga xos jihatlari tahlil qilinadi.

✓ **Turkiy xalqlar adabiyotining tarixi va rivojlanishi**

Turkiy xalqlar adabiyoti dunyoning turli burchaklarida shakllangan bo'lib, u o'zining ko'p qirrali va rang-barang xususiyatlari bilan ajralib turadi. Bu adabiyot o'zining dastlabki shakllarini miloddan avvalgi 6-7-asrlarda ko'rgan

bo'lsa-da, uning tarixiy rivojlanishi bilan bog'liq eng yirik yodgorliklar miloddan keyingi VIII-XI asrlarga to'g'ri keladi.

Xalq og'zaki ijodi va uning tarixi aynan shu davrlarda o'zining yuqori rivojlanishiga erishgan. Shu bilan birga, turkiy xalqlarning geografik joylashuvi va madaniy aloqalari adabiyotning shakllanishida katta rol o'ynagan. Markaziy Osiyo, Xitoy, Eron va boshqa o'lkalar bilan bo'lgan aloqalar adabiy tafakkurni rivojlantirib, turkiy xalqlarni yangi adabiy shakllar bilan tanishtirdi.

✓ **Xalq og'zaki ijodining o'rni va janrlari**

Xalq og'zaki ijodi turkiy xalqlar madaniyatining muhim qismi bo'lib, u o'zida turli janrlarni – dostonlar, ertaklar, maqollar, xalq qo'shiqlari, afsonalar va boshqalarni mujassam etadi. Har bir janr o'zining maxsus estetik va mazmuniy xususiyatlari bilan ajralib turadi. Xalq og'zaki ijodining o'ziga xosligi shundaki, u yozma adabiyotdan farqli o'laroq, og'zaki ravishda avloddan avlodga o'tib kelgan. Shunday qilib, bu ijod turkiy xalqlarning ko'p asrlik tarixiy tajribasini o'zida mujassam etgan. Bu bo'limda xalq og'zaki ijodining asosiy janrlari va ular orqali turkiy xalqlarning ko'ngil va ruhiyatiga qanday ta'sir qilgani tahlil qilinadi. Xalq og'zaki ijodining janrlari va ular orasidagi o'zaro bog'liqlik

Xalq og'zaki ijodi turli janrlarda ifodalanadi. Har bir janr o'ziga xos badiiy xususiyatlarga ega bo'lib, xalqning kundalik hayotini, qadriyatlarini va dunyoqarashini aks ettiradi. Keling, asosiy janrlar haqida batafsil to'xtalib o'tamiz:

- **Dostonlar:** Xalq dastanlari ko'plab turkiy xalqlarda keng tarqalgan. Ular, odatda, tarixiy voqealar, buyuk qahramonlar va ularning jasorati haqida bo'ladi. Masalan, "**Manas**" dostonu Qirg'izistonning eng yirik epik asari hisoblanadi.

- **Ertaklar:** Xalq ertaklari turkiy xalqlarning o'ziga xos madaniyati va qadriyatlarini ifodalaydi. Bu ertaklarda insonning yaxshi va yomon tomonlari, odatdagi kundalik hayotdan tashqari fantastik voqealar ko'rsatiladi. Misol uchun, o'zbek xalq ertaklari va turkman ertaklari badiiy yo'nalishlari bilan bir-biridan farq qilsa-da, ko'plab umumiy elementlarga ega.

- **Maqollar va felyetonlar:** Maqollar xalqning aqliy va ijtimoiy tajribasini ifodalaydi. Ular qisqa, ammo ma'noli bo'lib, ko'pincha odamlar o'rtasidagi munosabatlarni, hayotdagi to'g'ri yo'lni ko'rsatadi. Masalan, o'zbek xalq maqollarida ko'p hollarda mehnat, sabr, adolatga taalluqli hikmatlar uchraydi.

- **Xalq qo'shiqlari:** Xalq musiqasi va qo'shiqlari xalq og'zaki ijodining eng muhim qismi bo'lib, unda turli tarixiy voqealar, ijtimoiy tazyiqlar va shaxsiy tajribalar aks ettiriladi. Xalq qo'shiqlari qiyin hayot yo'llarini, muammolarni va qarama-qarshiliklarni ifodalaydi.

Turkiy xalqlar adabiyotining qadimiy davrlari

Turkiy xalqlar adabiyoti o'zining qadimiy davrlarini miloddan avvalgi VII asrlarga borib taqaladi. Shu davrda yaratilgan tosh bitiklar, runik yozuvlar va boshqa yodgorliklar turkiy xalqlarning dastlabki yozma adabiy merosi sifatida qimmatli ahamiyatga ega. Turkiy xalqlarning qadimiy adabiyotini o'rganish nafaqat madaniyatni, balki ularning ijtimoiy va siyosiy tizimlarini, dunyoqarashlarini ham tushunishga yordam beradi. Urxun-Enasoy yodgorliklari

va boshqa qadimiy yozuvlar turkiy xalqlarning ilk adabiy shakllarini o'zida aks ettiradi.

Mumtoz adabiyotning shakllanishi va rivojlanishi

Mumtoz adabiyotning shakllanishi o'zining rivojlanish jarayonida ko'plab turli janrlarni o'z ichiga oladi. Bu davrda dostonlar, qasida, g'azal va ruboiylar kabi janrlar keng tarqalgan. Mumtoz adabiyotning rivojlanishiga turtki bo'lgan omillar orasida turkiy xalqlarning diniy va falsafiy qarashlari, shuningdek, markaziy Osiyo va Fors madaniyatlarining ta'siri mavjud. Bu bo'limda turkiy xalqlarda mumtoz adabiyotning shakllanishi va uning badiiy janrlarining o'ziga xosligi batafsil tahlil qilinadi.

Turkiy xalqlarning adabiy ta'siri va madaniy aloqalari

Turkiy xalqlar adabiyoti, xususan, o'zining og'zaki ijodi orqali, o'zining tarixiy va madaniy aloqalarini namoyish etadi. Turkiy xalqlarning adabiy yodgorliklari ko'plab qit'alar va mintaqalar o'rtasidagi madaniy almashinuvlarni aks ettiradi.

- Markaziy Osiyo va Eron madaniyati: Markaziy Osiyo madaniyati turkiy xalqlar adabiyotiga katta ta'sir ko'rsatdi. Bunda Nasriddin Tusi va Firdavsiy kabi buyuk shoirlar va faylasuflarning asarlari o'ta muhim rol o'ynadi.

- Islom va turkiy xalqlarning diniy ta'siri: Islom dinining tarqalishi turkiy xalqlarning adabiyoti va xalq og'zaki ijodining mazmuni va shaklida katta o'zgarishlarga olib keldi. Islomning diniy qadriyatlari xalqning tafakkuri va ijodida o'z aksini topdi.

- Osiyo va Evropaning madaniy aloqalari: Turkiy xalqlar adabiyoti ko'plab boshqa madaniyatlar bilan aloqada bo'ldi. Xususan, turkiy xalqlarining Eron, Hindiston, Xitoy va hatto Yevropa bilan madaniy aloqalari, ularning adabiyoti va folkloriga ta'sir ko'rsatdi. Bu o'zaro aloqalar nafaqat adabiyotda, balki san'at, musiqada ham o'z ifodasini topgan.

Turkiy xalqlar adabiyotidagi buyuk shoirlar va ularning ijodi

Turkiy xalqlar adabiyoti o'zining buyuk shoirlari bilan ham ajralib turadi. Alisher Navoiy, Ahmad Yassaviy, Mahmud Koshg'ariy, Maxtumdul va boshqalar turkiy adabiyotning ulkan namoyandalari hisoblanadi. Ularning asarlari o'zining badiiy va g'oyaviy jihatlari bilan xalq madaniyatiga chuqur ta'sir ko'rsatgan. Bu bo'limda yuqoridagi shoirlarning ijodi, ularning yozgan asarlarini o'rganish va bu asarlarning bugungi adabiyotda qanday qabul qilinishi haqida so'z yuritiladi.

Xalq og'zaki ijodining zamonaviy adabiyotdagi o'rni

Zamonaviy adabiyotda xalq og'zaki ijodining o'rni katta. Bugungi kunda xalq og'zaki ijodi turkiy xalqlar adabiyotiga yangi shakllar va janrlar kiritgan. Ko'plab zamonaviy yozuvchilar, shuningdek, she'riyat va prozaga xalq og'zaki ijodining uslublarini va motivlarini kiritgan. Xalq og'zaki ijodining o'ziga xos elementlari – hikoya qilish uslubi, rasm-rusumlar va obrazlar – adabiyotda yangi estetik va badiiy yondashuvlarni yaratishda muhim rol o'ynaydi. Bu bo'limda zamonaviy adabiyotda xalq og'zaki ijodining ta'siri va uning rivojlanishi haqida so'z boradi.

Turkiy xalqlar adabiyotining ahamiyati va kelajagi

Turkiy xalqlar adabiyoti nafaqat o'zining boy tarixiy merosi, balki hozirgi kunda ham jahon adabiyotining ajralmas qismi sifatida e'tirof etiladi. Uning xalq og'zaki ijodi bilan bo'lgan aloqasi adabiy jarayonning boyligini va rang-barangligini ta'minlaydi. Turkiy xalqlar adabiyoti o'zining o'ziga xosligini saqlab qolgan holda, yangi shakllar va g'oyalar bilan rivojlanishda davom etmoqda. Bu bo'limda turkiy xalqlar adabiyotining bugungi holati, uning ahamiyati va kelajagi haqida xulosa qilinadi. Turkiy xalqlar adabiyoti va xalq og'zaki ijodining kelajagi haqida so'z yuritishda, shu kunga kelib bu adabiyotning ko'plab yangi shakllarini yaratish va uning o'rni va rolini mustahkamlash kerakligi ta'kidlanadi. Xalq og'zaki ijodining yangi shakllari va formatlari, masalan, raqamli texnologiyalar, kino va teatrdagi qo'llanilishi, adabiy asarlarni yangi auditoriyaga yetkazishda muhim rol o'ynaydi. Turkiy xalqlar adabiyoti og'zaki an'analar va yozma shakllarning chuqur o'zaro ta'sirida shakllangan va har biri bir-birini boyitib kelgan. Dastlabki runik yozuvlardan to mumtoz adabiyotning rivojlanishigacha bo'lgan jarayonlarda, turkiy xalqlarning adabiyoti ularning madaniy, ijtimoiy va tarixiy o'zgarishlarini aks ettiradi. Xalq og'zaki ijodi, jumladan, dostonlar, ertaklar, maqollar va xalq qo'shiqlari, milliy kimlikni saqlash, qadriyatlarni va tarixiy an'analarni kelajak avlodlarga yetkazish borasida katta ahamiyat kasb etgan.

Xulosam shuki; Turkiy xalqlar adabiyoti o'zining xalq og'zaki ijodidan boshlanib, mumtoz adabiyot orqali shakllanib, zamonaviy adabiyotga ko'plab yangi shakllar va g'oyalar olib keldi. Bu adabiyotning boy tarixi va madaniy ahamiyati nafaqat turkiy xalqlar, balki butun dunyo madaniyatiga qo'shgan ulkan hissa hisoblanadi. Turkiy xalqlar adabiyotining bugungi va kelajakdagi istiqbollari haqida fikr yuritish, uning taraqqiyotini va yangi imkoniyatlarini anglash uchun muhimdir. Turkiy xalqlar adabiyoti og'zaki an'analar va yozma shakllarning chuqur o'zaro ta'sirida shakllangan va har biri bir-birini boyitib kelgan. Dastlabki runik yozuvlardan to mumtoz adabiyotning rivojlanishigacha bo'lgan jarayonlarda, turkiy xalqlarning adabiyoti ularning madaniy, ijtimoiy va tarixiy o'zgarishlarini aks ettiradi. Xalq og'zaki ijodi, jumladan, dostonlar, ertaklar, maqollar va xalq qo'shiqlari, milliy kimlikni saqlash, qadriyatlarni va tarixiy an'analarni kelajak avlodlarga yetkazish borasida katta ahamiyat kasb etgan.

Yozma adabiyotning rivojlanishi, islom dini va boshqa tashqi ta'sirlarning natijasida yangi badiiy shakllar va janrlarning paydo bo'lishiga olib keldi. Ahmad Yassaviy, Maxtumluli kabi mashhur shoirlar turkiy xalqlarning ruhiy va axloqiy qadriyatlarini ifodalovchi asarlar yaratdilar. Og'zaki va yozma adabiyotlarning o'zaro bog'liqligi va ta'siri, turkiy xalqlarning adabiy merosini yanada boyitdi va shakllantirdi.

Bu ikki shakl — og'zaki ijod va yozma adabiyot — turkiy xalqlar madaniyatining rivojlanishida muhim o'rin tutadi va ularning tarixiy tajribalarini aks ettirgan holda, kelajakdagi madaniy va adabiy yo'nalishlarni shakllantiradi. Shunday qilib, turkiy xalqlar adabiyoti o'zining xilma-xilligi va

boyligini saqlab qolgan holda, bugungi kunda ham o'zining ahamiyatini yo'qotmagan.

Turkiy xalqlar adabiyoti va xalq og'zaki ijodi bir-birini boyitib kelgan va birlashgan holda, milliy madaniyatni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Og'zaki an'analar va yozma adabiyot o'rtasidagi o'zaro ta'sir adabiyotning boyligini ta'minlab, turkiy xalqlarning tarixiy tajribalarini, qadriyatlarini va ma'naviy merosini bugungi kunda ham saqlab kelmoqda. Bu adabiyotlarning rivojlanishi, shuningdek, kelajak avlodlarga madaniy va adabiy yo'nalishlar beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ahmad Yassaviy. (1990). *Divan-i Hikmat*. -Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Nashriyoti.
2. Mahmud Koshg'ariy. (1986). *Devonu lug'atit-turk*. -Toshkent: Fan.
3. Alisher Navoiy. (2005). *Xamsa*. -Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
4. Fuzuliy. (1993). *Divan*. Istanbul: Turkiya Adabiyoti nashriyoti.
5. Orxan Pamuk. (2004). *My Name is Red*. -New York: Alfred A. Knopf.
6. Elif Shafak. (2007). *The Bastard of Istanbul*. -New York: Viking.
7. Suyunç o'g'li, Z. (1990). *Turkiy xalqlar adabiyoti tarixi*. -Toshkent: O'qituvchi.
8. G'afur G'ulom. (1981). *O'zbek mumtoz adabiyoti*. -Toshkent: O'zbekiston Adabiyot nashriyoti.
9. Shodiyev Sh. (2000). *Turkiy xalqlar adabiyoti va uning taraqqiyoti*. -Toshkent: Akademnashr.
10. Folk Literature of the Turkic Peoples. (2011). *Turkish Studies*. -Ankara: Turkish Studies Press.

DOI: 10.52773/tsuull.conf.2025/VNQB9565

СОВРЕМЕННАЯ БАШКИРСКАЯ ПОЭЗИЯ В КОНТЕКСТЕ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Заки Арсланович Алибаев

кандидат филологических наук, доцент

Башкирский Государственный Педагогический университет имени

М.Акмуллы,

директор Национального литературного музея Республики Башкортостан

alibaev.zaki@mail.ru

ORCID: 0009-0009-0783-0545

Аннотация: Данная статья посвящена роли поэзии и литературного наследия в формировании духовных ценностей, национальной идентичности и культурного развития Башкортостана. Автор подчеркивает важность таких качеств, как милосердие, любовь, единство и трудолюбие, которые способствуют укреплению духовной крепости народа. Особое внимание уделяется историческому возрождению башкирской поэзии в 1980-х годах, развитию традиционных жанров и образов, а также современным поэтам, чье творчество отражает любовь к Родине, национальные ценности и духовную силу. В статье анализируются особенности башкирской поэтической традиции, ее связь с восточной литературой и роль поэзии в воспитании

DÜŞÜNCELER	
Rahmonova Shahlo Rashidovna. O'ZBEK MUMTOZ ADABIYOTIDA FAOL AYOL TASVIRI	135
Abdullayeva N.M. TURKIY XALQLAR ADABIYOTI VA XALQ OG'ZAKI IJODI MASALALARI	144
Заки Арсланович Алибаев. СОВРЕМЕННАЯ БАШКИРСКАЯ ПОЭЗИЯ В КОНТЕКСТЕ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ	150
Акжолова Таңнура Нурбековна. КАРЫЛАРГА БОЛГОН МАМИЛЕНИН ЖОМОКТОРДО КАМТЫЛЫШЫ	158
Begmatova Dildora Abdunematovna. MAHMUD QOSHG'ARIYNING "DEVONU LUG'ATI-T- TURK" ASARIDAGI AYRIM MAQOLLAR TASNIFI	163
Erkinova Madinaxon Umid qizi. XALQ DOSTONLARIDA ALISHER NAVOIY VA HUSAYN BOYQARO DO'STLIGI TALQINI	171
Mansurova Yulduz Faxriddinovna. MUZAFFAR MIRZO IJODIDA TARIXIY OBRAZLAR TALQINI	175
Nizomjonova Durdona Nizomjonovna. TUSHUNISH - O'RGANISHNING BOSH MEZONI (S. AYNIYNING "ESKI MAKTAB" QISSASI ASOSIDA)	179
Qurbonboyeva Mohidil Isroil qizi. "ARBAIN" VA "NAZM UL-JAVOHIR" DAGI TIL OFATIGA: HIKMATLAR VA HADISLAR HAQIDA	184
Yusupova Gulchaman Baxtiyor qizi. O'ZBEKISTONDA "MAJOLIS"NING O'RGANILISHI	189
Avezova Maktuba To'rayevna. YASSAVIY VA UBAYDIY HIKMATLARIDA ILOHIY ISHQ TAJALLISI	193
Мухаббат Масадикова Гайбуллаевна, Қойшыбай Арайлым. TÜRK HALK HİKAYELERİNDE ANLATI YAPISI	198
Ishonxanova Iroda Abduvaxitovna, Almanova Sumbula Usmanovna. ALISHER NAVOIY SHAXSINING JAMIYATDAGI NUFUZI	205
II SHU'BA. HOZIRGI TURKIY TILSHUNOSLIKNING DOLZARB MUAMMOLARI	
Ravshanxo'ja Rasulov. TERMIN – TERMINOLOGIK BIRLIK	213
Mirzaqulov Tursunali O'tayevich. TURKIY TILLAR MORFEMALARI BIRIKUVIDAGI AYRIM CHEKLOVCHI OMILLAR HAQIDA	218
Е.М. Молдасанов, Абдувалитов Н.Б. АНА ТІЛІНІҢ СӨЗ СЫРЫ	222
Axmedova Shaxnozaxon Farxod qizi. TERMIN, ATAMA, SO'ZNING FARQLI VA O'XSHASH XUSUSIYATLARI	227
Esayeva Dilafruz Azamatovna. ONA TILI IMKONIYATLARINI KO'RSATUVCHI TIL BIRLIKLARI	233
Sharipova Xumora Zayniddinovna. OLMOSHLARNING KONTEKSTDA QO'LLANISHI	236
Umarova Diafruz Razzakberdiyevna. O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA ONOMASTIK BIRLIKLAR TADQIQOTI VA BOSHQA TURKIY TILLAR BILAN TAQQOSI	239

